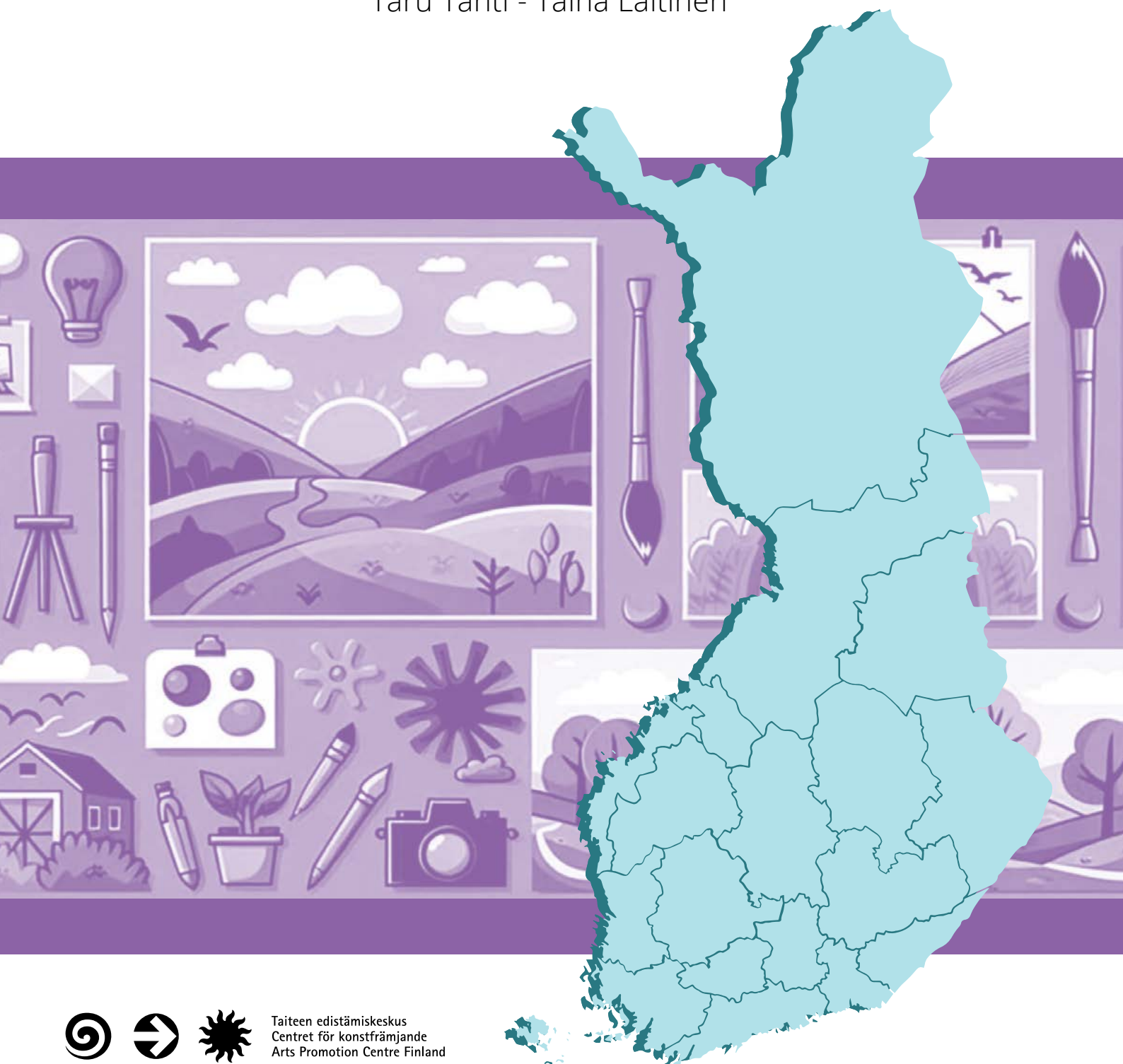

EU:N MAASEUTURAAHOITUS JA LEADER KULTTUURISISÄLTÖJEN MAHDOLLISTAJANA

Leader-strategiat ja alueelliset maaseudun
kehittämissuunnitelmat 2023–2027

Taru Tähti - Taina Laitinen

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

Sisällysluettelo

Leader- ja EU:n maaseuturahoitusta alueelliseen taide- ja kulttuuritoimintaan.....	3
Eri tulokulmia kulttuuriin	10
Kulttuuriperintö	11
Kulttuurihyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	12
Luovat alat	13
Taide	14
Indikaattorit	15
Taulukkosivut	17
Uusimaa.....	12
Varsinais-Suomi	13
Satakunta.....	14
Kanta-Häme	15
Pirkanmaa	16
Päijät-Häme.....	17
Kymenlaakso.....	18
Etelä-Karjala	19
Etelä-Savo	20
Pohjois-Savo.....	21
Pohjois-Karjala	22
Keski-Suomi.....	23
Etelä-Pohjanmaa.....	24
Pohjanmaa	25
Keski-Pohjanmaa	26
Pohjois-Pohjanmaa	27
Kainuu	28
Lappi.....	29
EU:n maaseuturahoitus kulttuurin tukena monipuolisesti	35

Leader- ja EU:n maaseuturahoitusta alueelliseen taide- ja kulttuuritoimintaan

EU:n maaseuturahaston rahoituskausi 2023–2027 on hyvässä vauhdissa. Leader on ollut hyvä rahoitusvaihtoehto myös alueellisille taide- ja kulttuurihankkeille. EU:n maaseuturahoitusta voi hakea myös suoraan ELY-keskuksesta.

EU:n maaseuturahoitus on osa EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa (Common Agricultural Policy, CAP). Suomi on määritellyt omassa CAP-suunnitelmassaan maakohtaiset tavoitteet liittyen aktiiviseen ruuantuotantoon, ympäristö- ja ilmastoviisaaseen maatalouteen sekä uudistuvaan ja monipuoliseen maaseutuun liittyen. CAP-suunnitelma on yhtenäinen maaseudun ja maatalouden kehittämisen kokonaisuus, jossa keskeistä on yhteisten valtakunnallisten tavoitteiden lisäksi alueiden erilaisten tarpeiden huomioiminen.

Tämän tavoitteen saavuttamiseksi ELY-keskukset ovat maa- ja metsätalousministeriön ohjeistuksen perusteella laatineet alueelleen maaseudun kehittämissuunnitelmat, joissa asetetaan alueen maaseudun ja maatalouden kehittämisen tavoitteet vuoteen 2027 ja valmistellaan niitä toteuttavat toimenpiteet. Suunnitelmat koskevat maaseuturahoituksen hanke- ja yritystukia sekä maatalouden rakennetukia. Suunnitelmassa esitetyt tavoitteet koskevat pääasiassa ELY-keskusta, kun taas Leader-ryhmien tarkemmat tavoitteet on määritelty ryhmien paikallisissa kehittämissuunnitelmissa.

ELY-keskuksen maaseuturahoituksen pääpaino on laaja-alaisessa elinkeinojen kehittämisessä. Leader-ryhmien strategioissa korostuu paikallisista tarpeista lähtävä yhteisöllinen kehittäminen. Rahoitukset täydentävät toisiaan maaseudun kehittämisessä.

Tavoitteena tällä julkaisulla on lisätä ymmärrystä rahoitusmuodoista ja niiden mahdollisuuksista maaseudun kulttuuripalvelujen kehittämiseksi.

Leader on koko Suomessa käytössä oleva maaseudun kehittämisen toimintatapa ja rahoitusmuoto, joka sopii erittäin hyvin paikallisen ja alueellisen taide- ja kulttuuritoiminnan kehittämiseen. Leader-toiminnassa alueiden kehittämistyö perustuu alueen asukkaiden asiantuntemukseen, osaamiseen ja toimintaan. Leader-toiminnassa paikalliset asukkaat ja yhteisöt ovat mukana kehittämishankkeita koskevissa päätöksissä.

Suomessa on yhteensä 53 Leader-ryhmää, jotka laativat strategian oman alueensa kehittämiseksi ja valitsevat rahoitettavat hankkeet. Rahoitus muodostuu EU:n, valtion ja kuntien rahoituksesta.

Nykyisen Leader-rahoituskauden (2023–2027) strategioiden suunnitteluvaiheessa Taite tarjosi Leader-ryhmien tueksi materiaalia siitä, miten kulttuuria ja taidetta voisi hankkeistaa ja rahoittaa, jotta yhä useammalla alueella kulttuurisisältöjen rahoituskelpoisuus paranisi.

Vuosina 2022–2023 jaetut harvaan asutun maaseudun kulttuuritoiminnan erityisavustukset eli HAMA-avustukset aktivoivat yhteisöjä ja taidekentän toimijoita suunnittelemaan taide- ja kulttuurisisältöjä maaseudulle. HAMA-rahoituksen päätyttyä katse kannattaa kääntää EU:n maaseuturahoituksen ja Leader-rahoituksen suuntaan.

Paikallisten Leader-ryhmien strategiat käytiin läpi keväällä 2023 Taiteen edistämiskeskuksen kuntien kulttuuritoiminnan asiantuntijapalvelujen toimeksiannosta. Lisäksi tätä julkaisua varten on käyty läpi alueellisten maaseudun kehittämissuunnitelmien kulttuuripainotukset.

Leader-rahoituksen hakeminen

Kun Leader-rahoituksen mahdollisuudet alkavat kiinnostaa, kannattaa ensimmäisenä tutustua oman alueen Leader-ryhmän paikalliseen kehittämisstrategiaan. Näyttääkö siltä, että oma hankeaiho sopisi ohjelmasta rahoitettavaksi? Edistääkö kehittämishankkeesi toiminta strategian tavoitteita? Leader-ryhmän edustajaan kannattaa olla yhteydessä varsin pian idean syntymisen jälkeen. Huomio kannattaa kiinnittää siihen, että EU-rahoitteisissa kehittämishankkeissa vaikuttavuuden painopiste on kehittämisessä, toisin kuin apurahoissa ja avustuksissa, joissa fokus on usein perustoiminnassa.

Leader-rahoitus on harkinnanvaraista, eikä se ole jatkuvaa rahoitusta. Sillä voi niin kuin muillakin kehittämishankkeilla testata, pilotoida, rakentaa uusia toimintamalleja ja verkostoja, mihin perustoiminnassa ei ole aikaa tai rahoitusta.

Kehittämisen painotus haastaa määrittelemään, mikä on perustoimintaa, mikä kehittämistä. Mitä teemme jo nyt ja joka tapauksessa? Entä miten haluaisimme toimintaamme kehittää ja miten sinne päästään? Ketä mahdolliset kumppanit voisivat olla? Mitä uutta hanke tuo alueelle? Nykytilan ja tahtotilan väliin asettuu kehittäminen, joka on mahdollista hankkeistaa. Hyvä hanke perustuu organisaation toiminnan pitkäjänteiseen suunnitteluun ja tukee strategisesti toiminnan kehittämistä.

EU-rahoituksen parhaimpiin puoliin kuuluu vuoropuhelun mahdollisuus rahoittajan kanssa. Omaan hankeideaan on mahdollista käydä läpi rahoittajan kanssa jo ennakkoon sekä muokata vielä hakemuksen jättämisen jälkeen. Hankkeiden tekemiseen pitää ja kannattaa varautua huolellisesti. Ei olekaan tavatonta, että hyvän idean syntymisestä lopulliseen rahoituspäätökseen menee vuosi. Leaderistä on mahdollista hakea tukea yleishyödylliselle kehittämishankkeelle, investointiin sekä yrityksen kehittämiseen.

Tässä selvityksessä on käyty läpi eri alueiden rahoitusstrategioiden linjauksia. Tutkimalla rahoitettuja hankkeita on mahdollista löytää ideoita omaan hankkeistamiseen, vaikka kulttuurisällöt eivät omalla alueella niin vahvasti nousekaan rahoitusohjelmassa esille.

Taide, kulttuuri ja luovat alat Leader-rahoitusstrategioissa

Taide, kulttuuri ja luovat alat huomioidaan kaikissa 53 Leader-ryhmän strategioissa varsinkin toiminta-alueiden kuvauksissa. Monissa strategioissa korostuvat kyläkulttuuri tapahtumiseen sekä paikallinen kulttuuri-perintö, jotka sopivat luontevasti maaseudun ja kylien kehittämistoimintaan.

Taiteen ja kulttuurin kannalta hyviä esimerkkejä Leader-ryhmien strategioista on useita. Taiteeseen ja kulttuuriin ovat painottaneet esimerkiksi Leader Satasilta Satakunnassa, Suupohjan Kehittämisyhdistys Etelä-Pohjanmaalla, Pirityiset Keski-Pohjanmaalla sekä Leader Pohjoisin Lappi ja Outokaira tuottamhan Lapis-sa.

Näiden ryhmien strategioita yhdistää se, että kulttuuri huomioidaan laajasti ja monimuotoisesti osana asukkaiden hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden sekä alueen elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden edistämistä. Alueilla on luonnollisesti erilaisia painotuksia siinä, millaisia sisältöjä ne korostavat ja mihin ne profiloituvat.

Ryhmäkohtaisesti rahoitusstrategioiden sisältöjä on käyty läpi tämän julkaisun sivuilla maakunta kerrallaan. Järjestetyillä hankeklinoilla strategioiden sisältöihin ja soveltuvuuteen hankkeiden rahoitukseen on pureuduttu tarkemmin. Tämän julkaisun onkin tarkoitus herättää teidät lukijat selvittämään, miten Leader ja EU:n maaseuturahaston rahoitus soveltuisi juuri teidän tarpeisiinne. Muiden alueiden ohjelmista ja toteutuneista hankkeista voi hakea inspiraatiota myös omien hankkeiden suunnitteluun.

Kulttuuri alueellisissa maaseudun kehittämissuunnitelmissa

Kulttuuri liitetään alueellisissa maaseudun kehittämissuunnitelmissa pääasiassa uudistuvaan ja monipuoliseen maaseutuun niin elinkeinojen kehittämisen kuin maaseudun elämänlaadun parantamisen näkökulmista. Kulttuuri- ja perinnemaisemien ylläpito voi olla osa ympäristö- ja ilmasto- ja maataloutta. Luovien alojen osaamista on hyödynnetty myös yritysryhmähankkeissa osana elintarviketuotannon ja ruokamatkailun kehittämistä.

ELY-keskuksen maaseuturahoituksen muodoista luoville aloille ja kulttuurille soveltuvat yrityksille suunnatut tuet mm. yritystoiminnan käynnistämiseen sekä mahdollisesti yleishyödylliset investoinnit. Leader-rahoituksella pystytään rahoittamaan osa-aikaista yrittäjyyttä, ELY-keskus puolestaan edellyttää sekä laajempaa toimintaa että työllistävyyttä. Maaseudun kehittämissuunnitelmia on tehty yhteensä 15. Kaakois-Suomen suunnitelma-alueeseen kuuluvat Kymenlaakso ja Etelä-Karjala, Hämeen suunnitelmaan Kanta- ja Päijät-Häme. Lisäksi Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla on yhteinen suunnitelma.

Maaseudun kehittämissuunnitelmissa erot kulttuurissa ovat erittäin suuria. Osassa suunnitelmista kulttuuri nousee erittäin hyvin esille, kun taas osassa maininta jää yksittäiseksi. Kulttuuri liitetään maaseudun kehittämissuunnitelmissa elinkeinojen kehittämiseen, maaseudun houkuttelevuuteen elinympäristönä omaa kulttuuriperintöä ja kulttuuria sekä kulttuuriympäristöjä kehittäen, palvelujen saatavuuteen sekä yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen. Maaseudun vetovoiman yhteyteen nousee monessa suunnitelmassa pysyvän asumisen rinnalle loma-asutus ja monipaikkainen työskentely.

Nostoja suunnitelmista

Uusimaan suunnitelmassa todetaan, että maaseudun rikas ympäristö, kulttuuri ja positiivinen henki luovat edellytykset elinvoimaiselle tulevaisuudelle ja nostaa vahvuuksissaan esille alueen kulttuurin ja kulttuurihistorian. Tavoitteina suunnitelmassa on peruspalveluiden ja lähipalveluiden saatavuuden parantaminen. Toimenpiteissä mainitaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten kunnostus ja hyödyntäminen, pienimuotoinen yrittäjyyden tukeminen ja kokeilut sekä maaseudun palveluyrittäjyyden aloittaminen ja kehittäminen sekä myös yhdistystoiminnan aktivoiminen.

Uusimaan suunnitelmassa nostetaan esille maakunnan monia eri puolia. Suomen suurimpien kaupunkien lisäksi maakunnassa on paljon maaseutukuntia. Kaupunkien läheisyys tuo myös mahdollisuuksia maaseudun palveluiden kehittämiseen. Uusimaa poikkeaa muista Etelä-Suomen maakunnista, sillä Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa kuittaavat kulttuurin varsin lyhyesti. Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelmassa todetaan, että toimeentulon osalta nuoret korostivat tulevaisuuden kannalta keskeisinä asioina asiantuntijatyötä, luovia aloja, yrittäjyyttä ja joustavia työmuotoja laajemmin kuin nykyisessä työelämässä.

Kainuu mainitsee vahvuudekseen erityisesti kirjallisuusmatkailun. Tavoitteena Kainuussa on, että maaseudulla olevaa ja sinne luontaisesti syntyvää yritystoimintaa lisätään mm. lähiruoan, luonnontuotteiden, erityisesti marjojen jalostuksen lisäämiseksi, luontoon ja paikalliseen kulttuuriin tukeutuvan matkailun, nuorten ja naisten yrittäjyyden ja yritystoiminnan monipaikkaisuuden lisäämiseksi.

Keski-Suomen visiona on olla esimerkillisen vastuullinen ja kansainvälisesti menestyvä Järvi-Suomen luonto-, elämys- ja kulttuurimatkailualue, joka tunnetaan hyvästä saavutettavuudesta ja aktiivisesta yhteistyöstään. Kattavat matkailupalvelut tuovat ohjelman mukaan kävijöitä maakuntaan erityisesti luonnon, urheilun ja arkkitehtuurin äärelle. Arkkitehtuuri onkin harvoja taidealoja, joka mainitaan maaseudun kehittämissuunnitelmissa Kainuun kirjallisuuden lisäksi.

Pohjois-Pohjanmaa nostaa esille erityisesti kulttuuripääkaupunkivuoden 2026. Luontoympäristön, maaseutualuiden kulttuuriin ja vapaa-ajan palvelujen kehittämisessä ja investoinneissa tulee suunnitelman mukaan huomioida yhä paremmin eri käyttäjäryhmien tarpeet, elinkeinolähtöisyys, monikäyttöisyyden mahdollisuudet ja saavutettavuus sekä no harm done -periaate sekä saavutettavuus. Oulun kulttuuripääkaupunkihanke tulee osaltaan lisäämään maakunnan vetovoimaa ja sen tuomat mahdollisuudet tulee hyödyntää myös Pohjois-Pohjanmaan maaseutualueilla.

Kulttuurimatkailu nousee esille myös Lapissa, Varsinais-Suomessa, Etelä-Savossa ja Kainuussa. Lapissa kulttuurimatkailun kehittämisessä huomioidaan erityisesti saamelaiskulttuuri ja kulttuurisensitiivisyys kulttuurin tuotteistamisessa. Monikulttuurisuutta ja kansainvälisyyttä nostetaan suunnitelmissa esille myös Kaakkois-Suomessa ja Satakunnassa. Satakunnan suunnitelman mukaan kansainvälisyyden kautta osataan arvostaa paremmin myös omaa satakuntalaista kulttuuria, perintöä ja taustaa.

Etelä-Savo lähestyy palveluja sekä aktiivisen kulttuuri- ja ohjelmapalvelutoiminnan että monipaikkaisten asukkaiden ja senioriväestölle tuotettavien mm. vapaa-aikaan ja kulttuuriin liittyvien palveluiden kautta. Kaakossa nostetaan esille myös keinoja, miten vapaa-ajan ja kulttuuripalvelujen saatavuutta kehitetään digitaalisuutta, alustataloutta ja muita yhteistyömuotoja hyödyntäen.

Kulttuuriperintö ja kulttuurimaisemat nousevat tavalla toisella lähes kaikissa suunnitelmissa. Keskipohjalaisen kulttuuriympäristön ja kulttuuriperinnön koetaan olevan kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävää. Kaakkois-Suomen ohjelmassa nähdään, että maaseudun kulttuuri- ja luontomaiseman sekä rakennetun ympäristön hoidolla voidaan vahvistaa alueen identiteettiä ja parantaa viihtyisyyttä. Alueen tunnettuutta lisää Etelä-Karjalan ja Etelä-Savon alueille Unescon Geopark -statuksen saanut Saimaa Geopark sekä Imatralle rakentuva erämuseo. Vahvasta alueidentiteetistä puhutaan myös Etelä-Savon ja Hämeen suunnitelmissa. Lapin suunnitelman mukaan paitsi luonnonympäristöjä, maaseudulla on tarpeen vaalia myös kulttuuriympäristöjä rakennuksineen ja pihapiireineen.

Satakunnan maaseudun kehittämissuunnitelman mukaan elinvoima ja työpaikat perustuvat monipuoliseen yritystoimintaan alkutuotannosta jalostaviin pk-yrityksiin, teollisuuden alihankintayrityksiin, palvelusektoriin, matkailuun ja elämystalouteen sekä kiertotalouden ympärille rakentuviin yritystoimintoihin. Myös Pohjois-Savossa mainitaan runsas kulttuuri- ja tapahtumatarjonta sekä luovat alat maaseudun pienyritysten yhtenä toimialoista. Pohjois-Savossa kulttuuriperintö tuodaan esille lähinnä ruokakulttuurin kautta.

Lisätietoa Suomen CAP-suunnitelmasta:

<https://maaseutu.fi/eun-yhteinen-maatalouspolitiikka/cap-suunnitelma/>

Perustiedot Leader-toiminnasta ja -ryhmistä:

<https://maaseutu.fi/ajankohtaista/nakokulmia/leader-toiminta/>

Ja: <https://leadersuomi.fi/>

Eri tulokulmia kulttuuriin

Kulttuuri tarkoittaa rahoitusohjelmissa niin monia asioita monikulttuurisuudesta kulttuuriperintöön ja kulttuurimaisemiin, kulttuuritapahtumiin, kulttuurin harrastusmahdollisuuksiin ja kulttuurialan ammattilaisiin ja yhdistystoimijoihin. Eri tulokulmat on otettu mukaan selvitykseen, mutta monikulttuurisuus on huomioitu ainoastaan silloin, kun se on mainittu osana kulttuuripalveluiden monimuotoisuutta ja kun kulttuuri-toiminnalla kehitettiin esim. nuorison kulttuurienvälistä yhdessä tekemistä. Keskustelut kotoutumisesta ja maahanmuuttoperusteisesta työvoimatarpeesta on jätetty selvityksestä pois. Toisaalta kulttuuri-sanojen lukumäärää arvioidessa eivät välttämättä nouse esiin alueet, jotka kuvasivat kulttuurin kenttää yksityiskohteisesti esim. käsityöläisyyden, harrastajateatterien tai musiikkitapahtumien kautta.

Toiminta-alueen kuvauksissa nostetaan esiin erityisesti esim. tapahtumia, harrastamisen mahdollisuuksia, kulttuurikohteita ja alueen omaleimaista kulttuuriperintöä. Osaksi toiminta-alueen kuvausta valtaosa Leader-alueista on tehnyt SWOT-analyysin. Kulttuuri ja kulttuuriperintö mainitaan monilla alueilla osana vahvuuksia (esim. kulttuuri- ja yhdistystoiminta on vireää ja omaleimaista, useita pitkä perinteet omaavia kulttuuritapahtumia) ja mahdollisuuksia (esim. luonto- ja kulttuurikohteiden merkitys maaseudun pito- ja vetovoimatekijänä kasvaa). Jollain alueilla tuodaan näkyväksi myös kulttuuriin kohdistuvia uhkia (esim. taloudelliset arvot ohittavat luonto- ja kulttuuriympäristöihin liittyvät arvot) tai heikkouksia (esim. kulttuurin arvostuksen ja resurssien vähyys, kulttuuritoimijat ovat yksittäisiä ja suunnitelmallisuus puutteellista). Monessa strategiassa todetaan, että kestävä kehityksen tavoitteet (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen) ovat osa rahoitettavien hankkeiden valintakriteereitä.

Yleisesti kulttuurin ja taiteen kannalta hyviä esimerkkejä on useita, kuten vaikkapa Leader Satasilta Satakunta, Suupohjan Kehittämisyhdistys Etelä-Pohjanmaalta, Pirityiset Keski-Pohjanmaalta sekä Outokaira tuotantohan ja Leader Pohjois-Lappi Lapista. Näitä kaikkia strategioita yhdistää se, että kulttuuri huomioidaan laajasti ja monimuotoisesti osana asukkaiden hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden sekä alueen elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden edistämistä. Alueilla on luonnollisesti kuitenkin erilaisia painotuksia siinä, millaisia sisältöjä ne korostavat ja mihin ne profiloituvat.

Kulttuuri- ja tapahtumatarjonta

Kulttuuritoiminnalla on ihmisen hyvinvointia lisääviä kansanterveydellisiä vaikutuksia. Se lisää aistinautintoa ja luo kokijoilleen yhteenkuuluvuuden tunnetta. Alueella on monipuolista kulttuurielämää, kuten kesäteattereita, taideseuroja ja muita tapahtumajärjestäjiä, jotka tuottavat asukkaille ja matkailijoille elämyksiä. Vilkas ja aktiivinen kulttuurielämä lisää alueen tunnettuutta ja vetovoimaa. Suunnitellaan yhdessä uusia tapoja tuoda kulttuuria esille esimerkiksi erilaisin toiminnallisin menetelmin. Tuetaan luovien alojen yrittäjyyttä, kulttuuritoiminnan kehittymistä, fasiliteetteja sekä tarjotaan elämyksiä myös virtuaalisesti. Tarjotaan opastettuja ja tuotteistettuja ohjelmalveluita. *Toimenpide-esimerkkejä: virtuaaliset tapahtumat, valotaide-tapahtumat, ohjelmalveluiden kehittäminen, hybriditapahtumien järjestäminen, uudet tapahtumat, kulttuuriharrastusten kehittäminen, kulttuurikeskus, kulttuuriverkoston luominen, ITE-taide, näyttely- ja galleriatilojen perustaminen, taideresidenssit, kulttuuripolut ja -reitit*

Lähde: KASVAVA, KESTÄVÄ, KEHITTYVÄ. Leader Satasilta ry:n strategia 2023–2027

Kulttuuriperintö

Kulttuuriperintö on mukana strategioissa kaikilla Leader-alueilla. Vain kuuden strategian kehittämisosioista puuttuu kulttuuriperintö, eli aihe on jollain tavalla mukana 9/10 strategian tavoitteissa ja toimenpiteissä. Kulttuuriperintöä käsitellään ja esitellään todella monipuolisesti kulttuurimaisemista ja historiallisista rakennuksista paikallisiin tapahtumiin ja tarinoihin sekä osaamisen siirtämiseen sukupolvelta toiselle. Kulttuuriperinnön merkitys osana yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia tunnustetaan todella monissa strategioissa, ja usein korostetaan myös kotiseuturakkautta sekä paikallista ja alueellista identiteettiä. Kulttuuriperinnön kytkös ja arvo suhteessa matkailuun tulee todella vahvasti näkyviin. Alueilla tunnustetaan, että omaleimainen ja elävä paikalliskulttuuri tekee alueesta vetovoimaisen matkailijoille. Moni strategia korostaa kulttuuriperintöä myös keinona vahvistaa nuorten kotiseutuidentiteettiä ja säilyttää nuoret alueella. Yhteys laajempiin kestävyystavoitteisiin on mainittu monessa strategiassa, esim. kulttuuriympäristöistä huolehtiminen nähdään osana ekologista kestävyyttä, ja paikalliskulttuurin ylläpitäminen ja uudistaminen nähdään osana kulttuurista kestävyyttä. Useammassa strategioissa mainitaan myös digitaaliset ja virtuaaliset elämykset, joilla parannetaan kulttuuriperinnön näkyvyyttä ja saavutettavuutta.

Paikallista kulttuuriperintöä sivutaan jollain tavalla kaikissa strategioissa, mutta mikäli strategiassa puhutaan vain esim. kulttuurimaisemista tai rakennuksista huolehtimisesta, on selvityksessä tulkittu, että aineettonta kulttuuriperintöä ei mainita. Tämä on kuitenkin tulkintakysymys. Lisäksi Leader-strategiataulukkoon on merkitty ”mukana” tai ”vahvasti mukana” riippuen siitä, kuinka monipuolisesti asiaa käsitellään ja onko kulttuuriperintö mukana myös tavoitteissa ja toimenpiteissä, eikä vain toiminta-aluetta kuvatessa.

Kulttuuriperinnön osalta hyviä esimerkkejä on erittäin paljon. Positiivisesti esiin nousevat esim. Vaara-Karjalan Leader Pohjois-Karjalasta, YHYRES-kehittämisyhdistys (Etelä-Pohjanmaa / Pohjanmaa) ja Lapin Leader-yhdistykset. Vaara-Karjalan Leader vakuuttaa aloittamalla koko strategiansa runomuotoisella johdannolla ja toteaa kehittämistavoitteissa, että karjalaisuus on koko alueen näkökulmasta arvovalinta ja koko aluetta yhdistävä kulttuurivaltti ja vetovoimatekijä. YHYRES-yhdistys on hyvä esimerkki siitä, kuinka monipuolisesti kulttuuriperintö voi näkyä kehittämistyössä: alueella tuetaan mm. kylätalojen kunnostamista, tapahtumien, kurssien, näytösten ja tanssien järjestämistä, kulttuurimaisemien saavutettavuuden kehittämistä sekä nuorten kulttuuriperinnön tuntemuksen vahvistamista. Lapin yhdistysten strategioissa näkyy selkeästi, että alueilla on työskennelty pitkään Lapin monimuotoisen ja ainutlaatuisen kulttuuriperinnön tiedostamiseksi, sanoittamiseksi, säilyttämiseksi, uudistamiseksi ja markkinoimiseksi. Lapin kulttuurien aineellisen ja ennen kaikkea aineettoman perinnön arvo tiedostetaan strategioissa todella vahvasti sekä kestäväen hyvinvoinnin että matkailun näkökulmista.

”

Vaara-Karjalan Leader ry aloittaa strategiansa runolla:

*Perukoilla Pohjois-Karjalan,
alueella Varsinais-Suomen kokoisen,
asuu kansa karjalainen,
ympäriällä Unionin itäisimmän pisteen,
kupeessa Kolin vaarojen,
vieressä Pielisen ja Koitereen vesien.
Kansa kolmenkymmenen tuhannen,
iloinen, sitkeä ja vieraanvarainen,
viljelee maata ahkeraan,
kivet kääntää, vuolee uuniksi,
piiroot pöytään pyöräyttää,
ja paistaa pyörän kumit parhaimmat.
Luottaa luonnon antimisiin,
marjat, sienet, yrtit keräten
männyt muuttaa tarpeiksi talojen,
kylpee kehossa kulttuurin,
ratokseen retkeilee reiteillä riemuiten,
kohdaten metsän pedot pahaset.*

Lähde: Kaistalla!

*Vaara-Karjalan Leader ry:n paikallinen
kehittämisstrategia 2023-2027*

”

Kulttuurihyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys

Kulttuurin yhteys hyvinvointiin, osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen huomioidaan noin 2/3 strategioista. Yhteisöllisyyden osalta luku on korkeampikin, sillä lähes jokaisessa Leader-strategiassa (kylä)yhteisöjen tukeminen on yksi painopisteistä. Vaikka kulttuuria ei suoraan mainittaisikikaan, puhutaan usein kuitenkin harrastuksista, tapahtumista ja kokoontumistiloista, jotka todennäköisesti pitävät sisällään myös kulttuuritoimintaa.

Monissa strategioissa sanoitetaan, kuinka kulttuurihankkeet tukevat terveyttä ja hyvinvointia. Mainintana löytyy myös kulttuuritoiminnan hyvinvointia lisäävät kansanterveydelliset vaikutukset. Strategioiden mukaan kulttuurin keinoin voidaan synnyttää mahdollisuuksia ihmisten kohtaamiselle, vahvistaa me-henkeä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, tukea kylien ja yhteisöjen yhteisöllisyyttä sekä ehkäistä syrjäytymistä. Kulttuuritoimintaa ja -tiloja kehittämällä luodaan tasa-arvoisesti saavutettavia ja esteettömiä elämyksiä, panostetaan viihtyvyyteen sekä luodaan mahdollisuuksia virkistäytymiselle, monikulttuurisille kohtaamisille ja resilienssin vahvistumiselle. Kulttuuriperinnön – sekä rakennetun että aineettoman – yhteys yhteisöllisyyden vahvistamiseen nostetaan esiin todella monissa strategioissa. Myös nuorten osallisuutta, aktiivisuutta ja identiteetin rakentamista tuetaan monessa strategiassa nuorisokulttuuria, kulttuuritoimintaa, -harrastuksia ja -tapahtumia kehittämällä.

Kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta hyviä Leader-alueita on paljon, esimerkiksi Varsin Hyvä Varsinais-Suomesta, Karhuseutu Satakunnasta ja Pirityiset Keski-Pohjanmaalta. Varsin Hyvä listaa mm. kylämummot koulujen tiloissa, paikallishistoriaan tutustumisen ja musiikki- ja kulttuuritapahtumien järjestämisen keinoiksi ehkäistä syrjäytymistä. Karhuseutu antaa erityistä painoarvoa lasten- ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen harrastusmahdollisuuksia sekä kulttuuria ja elämyksiä lisäämällä. Pirityisten tavoitteena on hyödyntää kulttuurin hyvinvointivaikutuksia mm. suojelemalla ja ylläpitämällä paikallista ja elävää kulttuuriperinnettä sekä vahvistamalla asukkaiden paikallista ja alueellista identiteettiä kulttuuritoiminnan ja yhteistyön avulla.

Yhteisöllisyyden näkökulmasta esimerkkejä voivat olla vaikkapa Pohjois-Kymen Kasvu (Päijät-Häme / Kymenlaakso) ja Outokaira tuottamhan Lapista. Pohjois-Kymen Kasvu vahvistaa yhteisöllisyyttä uudistamalla aineetonta kulttuuriperintöä sekä edistämällä kulttuurin saavutettavuutta ja kulttuuriperintökasvatusta. Outokaira tuottamhan tukee kylien ja ihmisten välistä aktiivista tekemistä ja yhteisöllisyyttä myös monikulttuurisesti mm. edistämällä ja tukemalla valtakunnan rajat ylittäviä kulttuuri- ja urheiluprojekteja.

”

Historian elävöittäminen, näytelmät ja elämyksellisyys välittävät historiaa ja paikalliskulttuuria myös nuorille, lapsille ja uusille asukkaille. Yhteiset kohtaamiset (kylämummu tai -pappa-toiminta), pakohuone historiaan, pelillistäminen, larppaaminen ja historialliset näytelmät lisäävät asukkaitten ja matkailijoiden kiinnostusta alueeseen. Nämä lisäävät myös asukkaitten viihtyvyyttä ja yhteisöllisyyttä sekä kiinnostusta kotiseutuun ja historiaan.

Lähde: Viisaasti vetävä, vireä, välittävä ja vihreä Turun seutu.
Varsin Hyvä Leader ry:n strategia 2023–2027

”

Luovat alat

Luoviin aloihin liittyviä mainintoja löytyi noin joka toisesta strategiasta. Tässä selvityksessä luovien alojen yhteydessä on kyse esim. käsityörittäjyyden tai laajemmin kulttuurialojen yrittäjyyden tukemisesta, kulttuuriperintöön kytkeytyvästä yritystoiminnasta ja kulttuuriperinnön tuotteistamisesta tai kulttuurin ja elinkeinotoiminnan yhteistyön vahvistamisesta. Luovien alojen yhteydessä esitellään tai kehitetään erityisesti toimijoiden verkostoja ja osaamista sekä heidän käytössään olevia tiloja ja digitaalisia alustoja.

Luoviin aloihin, kulttuurialojen yrittäjyyteen tai kulttuuriperintöön tai -ympäristöihin kytkeytyvään yritystoimintaan suunnattuja **kehittämistoimenpiteitä** mainitaan seuraavilla 12 Leader-alueella:

- Leader Satasilta ry (Satakunta)
- Eteläisen maaseudun osajat EMO ry (Uusimaa / Kanta-Häme)
- Pirkan Helmi ry (Pirkanmaa)
- Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry (Etelä-Karjala)
- Ylä-Savon Veturi ry (Pohjois-Savo)
- Jyväsräihä ry (Keski-Suomi)
- Kehittämisyhdistys Liiveri ry (Etelä-Pohjanmaa)
- Suupohjan Kehittämisyhdistys ry (Etelä-Pohjanmaa)
- Aktion Österbotten rf (Pohjanmaa / Keski-Pohjanmaa)
- YHYRES-kehittämisyhdistys ry (Etelä-Pohjanmaa / Pohjanmaa)
- Leader Tunturi-Lappi ry (Lappi)
- Leader Pohjoisin Lappi ry (Lappi)

Hyviä esimerkkialueita luovien alojen tukemisessa ovat vaikkapa Leader Pohjoisin Lappi, Kehittämisyhdistys Liiveri ja YHYRES-kehittämisyhdistys. Leader Pohjoisin Lappi mainitsee keskeisiksi Leader-toiminnalla tuettaviksi elinkeinoiksi mm. luovat alat ja käsityöt. Luovien alojen ja käsityöalan yrittäjyyden tukeminen auttaa paikallisten perinnetaitojen säilymistä ja alueen elinvoimaista kulttuuritoimintaa, joka nähdään tärkeänä tekijänä elinkeinoelämän ja erityisesti matkailun näkökulmasta. Kehittämisyhdistys Liiveri tukee osa-aikayrittäjyyden kehittämistä esim. kulttuurialan palvelujen mahdollistajana, uusien luovaa taloutta koskevien liiketoimintamallien ja ansaintamahdollisuuksien kehittämistä sekä verkostomaisen toiminnan ja osaamiskeskittymien luomista kulttuuriyrittäjyydessä. YHYRES-kehittämisyhdistyksen suunnitelmissa alustatalous, kiertotalous ja digitaalisuus uudistavat esim. luovaa alaa. Yhdistys tukee matkailualan ja muiden toimijoiden liiketoiminta- ja yhteistyöosaamisen kehittämistä osana kulttuurimatkailua sekä digitaalisten keinojen luomista kulttuurimatkailun elinvoimaisuuden lisäämiseksi.

Verkostomainen toiminta ja osaamiskeskittymät eri toimialoilla, esim. ympäristöalalla, kiertotaloudessa ja kulttuuriyrittäjyydessä vahvistavat alojen kehittymistä.

Lähde: Juuret ja siivet. Kehittämisyhdistys Liiveri ry:n strategia 2023–2027

Taide

Taide ja tait... -hakusanoilla esiin nousivat yleisimmin taide- ja kulttuuriharrastukset, alueella asuvat tai asuneet taiteilijat sekä alueella sijaitsevat taidekohteet tai -koulut. Näitä mainittiin erityisesti toiminta-alueita kuvaillessa. Taide/tait... -hakusanalla löytyi sisältöjä yhteensä 32/52 strategiasta.

Alueellisesti taiteen näkökulmasta nousevat positiivisesti esiin Kehittämisyhdistys Liiveri ja Suupohjan kehittämissyhdystys Etelä-Pohjanmaalla sekä Nouseva Rannikkoseutu Pohjois-Pohjanmaalla. Liiverin strategiassa taide mainitaan kolmen eri painopisteen alla, joissa kulttuuri ja taide tukevat niin yhteisöjä, yrityksiä kuin oppilaitoksiakin uudistumisessa. Suupohjan kehittämissyhdystyksen strategiassa taide on mukana kahdessa painopisteessä: asukkaiden aktiivisuutta edistetään mm. tukemalla nuorten kulttuuri- ja taideharrastuksia ja seudun ainutlaatuisuutta kehitetään esim. lanseeraamalla uusia kulttuurimuotoja ja lisäämällä ammattitaitelijoiden mahdollisuuksia oman elinkeinonsa harjoittamiseen. Nouseva Rannikkoseutu Pohjois-Pohjanmaalla tuo esiin perinteen, paikallisuuden ja taiteen hyödyntämisen yhteisöllisyyden vahvistamiseksi sekä taiteilijoiden roolin matkailutarjonnan kasvattamisessa.

Alueilla oli lisäksi muitakin hienoja taidenostoja, jotka liittyivät pitkälti taiteen lisäämiseen elinympäristöissä: Leader Länsi-Saimaa näkee eduksi, jos hanketoteuttaja käyttää investoinnin rakennuskustannuksista vähintään 1 % taiteeseen ja kulttuuriin. Oulujärvi Leader rahoittaa mm. ammattitaiteilijoiden vetämiä yhteisöllisiä taideprojekteja kyläilmeiden kohentamiseksi. SavonLuotsi Leader tukee luontoon yhdistettyjä taide- ja kulttuuritapahtumia, Pirityiset edistää ympäristötaidetta ja Oulun Seudun Leader auttaa kehittämään taide- ja kulttuuriteemaisia luontopolkuja.

”

Kulttuuri ja muut luovat alat työllistävät jatkossa nykyistä enemmän ja tukevat muiden alojen, erityisesti matkailun, kehittymistä samalla kun luovat hyvän elämän aineksia alueen asukkaille. Mahdollisuuksia kulttuuritoimijoiden laajemmalle näkyvyydelle antaa kolmen alueen kunnan mukanaolo Oulu2026-alueessa: Oulu on Euroopan kulttuuripääkaupunki 2026.

Kulttuurista veto- ja pitovoimaa tuomalla taide osaksi kyläympäristöä ja jokaisen arkea toteuttamalla esimerkiksi ammattitaiteilijoiden vetämiä yhteisöllisiä taideprojekteja kyläilmeiden kohentamiseksi ja luomalla tiloja luovien alojen toimijoille

Lähde: Yhdessä älykkäästi. Oulujärvi Leader ry:n strategia 2023–2027

”

Indikaattorit

Strategioissa on aina mukana valikoima indikaattoreita, joilla arvioidaan rahoitettavia hankkeita ja rahoituskauden onnistumista. Yleinen ”kulttuurihankkeet” sekä uudet kulttuuritapahtumat ja erilaiset kulttuuriperinnön edistämistoimet olivat strategioissa yleisimmin toistuvia indikaattoreita.

Kulttuuri mainitaan selkeästi seuraavissa indikaattoreissa:

- kulttuuritoimet tai -hankkeet
- uudet kulttuuripalvelut, -sisällöt tai -tuotteet
- uudet kulttuuritapahtumat
- monikulttuurisuutta ja nuorisokulttuuria edistävät toimenpiteet
- (elävää) kulttuuriperintöä kehittävät, suojelevat, edistävät ja vahvistavat hankkeet
- kunnostetut kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kulttuuri- ja perinnekohteet
- kulttuuriympäristöön tai -maisemaan liittyvät kunnostus- ja kehittämistoimet
- paikallisen kulttuuriperinnön tunnettuutta edistävät viestintätoimet
- uudet kulttuuri- ja luontomatkailutuotteet, -kohteet ja -palvelut
- sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyys edistämisen toimenpiteet

Toisaalta kulttuuri sisältyi myös moniin muihin indikaattoreihin, joissa sitä ei varsinaisesti mainittu sanana. Tällaisia indikaattoreita olivat:

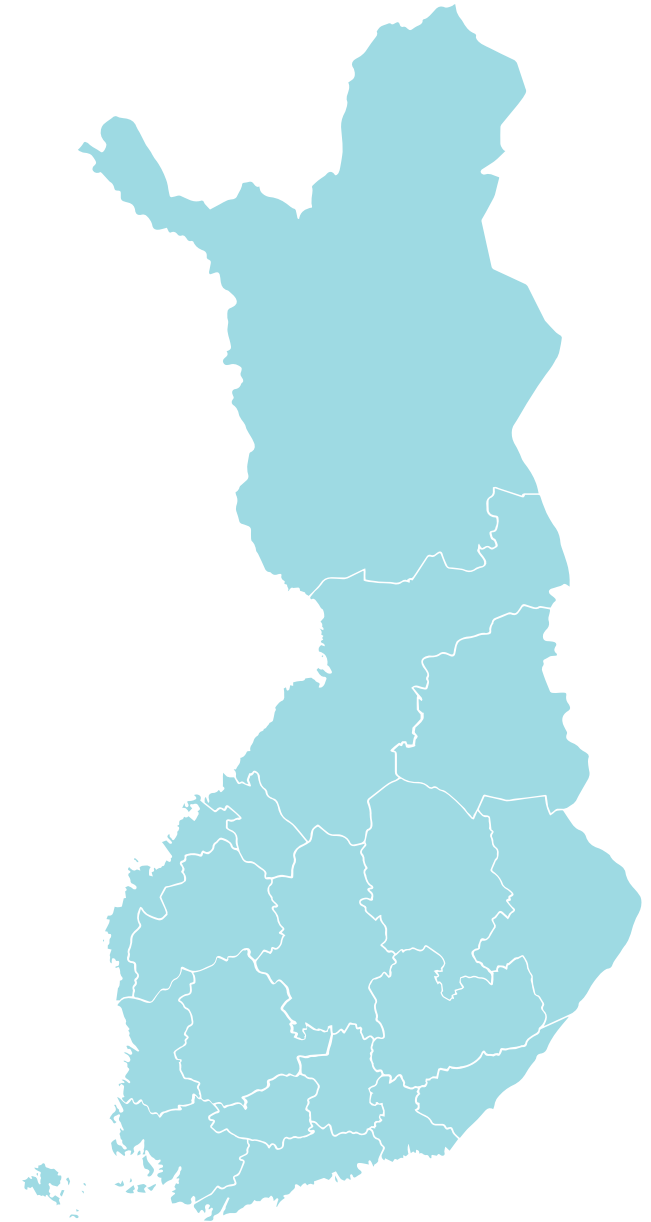
- uudet harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet ja -palvelut
- hankkeet, jotka lisäävät lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia tai tapahtumia
- järjestetyt tapahtumat
- tapahtumiin osallistuneet
- uudet, uudistetut tai kehitetyt tapahtumat
- kunnostetut, kehitetyt ja rakennetut yhteisölliset tilat tai harrastuspaikat
- hankkeet, jotka lisäävät lasten ja nuorten kokoontumistiloja
- uudet yhteisölliset toiminnan muodot
- osallisuutta lisäävät toimenpiteet ja hankkeet
- yhdistystoiminnan kehittämiseen liittyvät kokeilut
- reitit ja reitistöt, matkailupaketit
- perinne-elinkeinojen kehittämistoimet
- perinnetiedon ja -taidon siirtyminen sukupolvien tai yhteisöjen välillä -hankkeet
- suunnitelmat, selvitykset ja tuotteistukset
- toteutetut digitaaliset harrastuspalvelut

Näistä ehdottomasti yleisimmin toistuvia indikaattoreita ovat uudet tai kehitetyt tapahtumat, uudet harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet ja -palvelut sekä kunnostetut ja rakennetut yhteisölliset tilat tai harrastuspaikat. Taulukkosivujen ”Mukana mittareissa” -osioon on laskettu mukaan sellaiset indikaattorit, joissa kulttuuri selkeästi mainitaan tai joilla selvityksen tekijän tulkinnan mukaan seurataan kulttuuriin, kulttuuriperintöön, taiteeseen tai luoviin aloihin kohdistuvien toimenpiteiden toteutumista.

Taulukkosivut

Seuraavilla sivuilla 17-34 on kuvattu taulukkomuodossa kulttuuripainotuksia Leader-ryhmien strategioissa. Ryhmät on jaoteltu maakunnittain aakkosjärjestykseen ja maakunnat on järjestetty etelästä pohjoiseen seuraavassa järjestyksessä:

- Uusimaa, sivu 17
- Varsinais-Suomi, sivu 18
- Satakunta, sivu 19
- Kanta-Häme, sivu 20
- Pirkanmaa, sivu 21
- Päijät-Häme, sivu 22
- Kymenlaakso, sivu 23
- Etelä-Karjala, sivu 24
- Etelä-Savo, sivu 25
- Pohjois-Savo, sivu 26
- Pohjois-Karjala, sivu 27
- Keski-Suomi, sivu 28
- Etelä-Pohjanmaa, sivu 29
- Pohjanmaa, sivu 30
- Keski-Pohjanmaa, sivu 31
- Pohjois-Pohjanmaa, sivu 32
- Kainuu, sivu 33
- Lappi, sivu 34

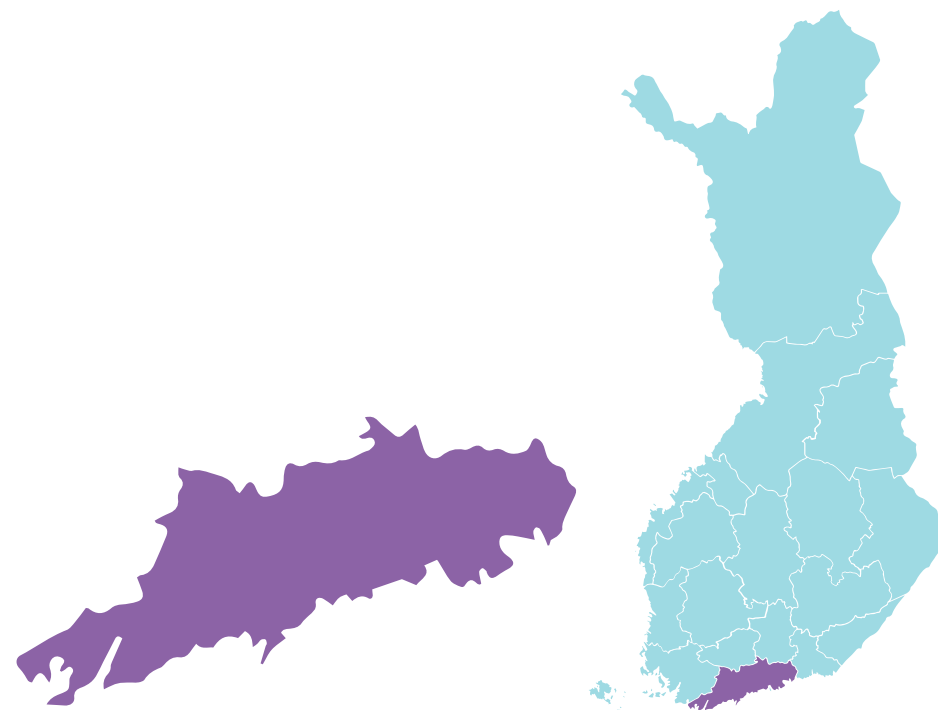

Uusimaa

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanank lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

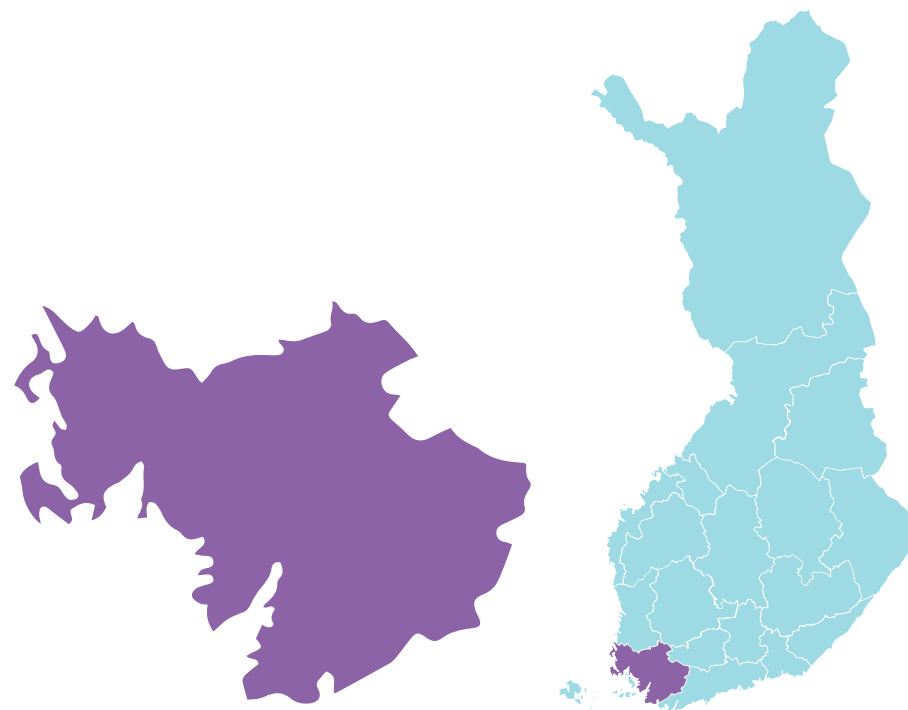

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Kehittämisyhdistys SILMU ry	14	2	2	1	ei	ei	ei	ei
Pomoväst rf	9	1	2	1	ei	1	ei	ei

Varsinais-Suomi

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanon lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

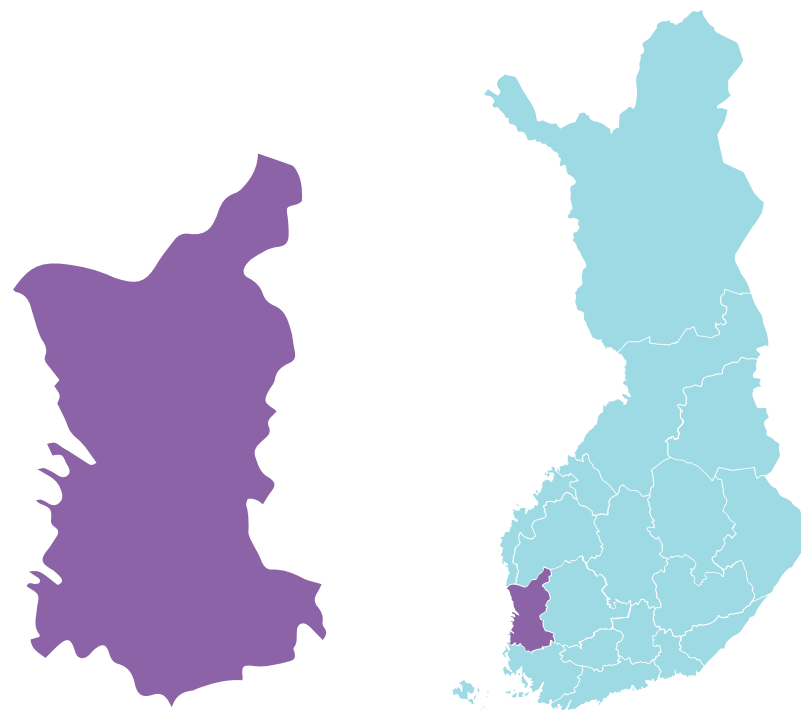

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
I samma båt rf – Samassa veneessä ry	23	1	1	1	1	ei	ei	ei
Ravakka ry	43	3	2	1	2	1	1	2
Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry	37	2	2	2	1	ei	1	2
Varsin Hyvä ry	49	3	3	2	3	1	1	2
Ykkösakseli ry	12	1	1	ei	ei	ei	ei	ei

Satakunta

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanana lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

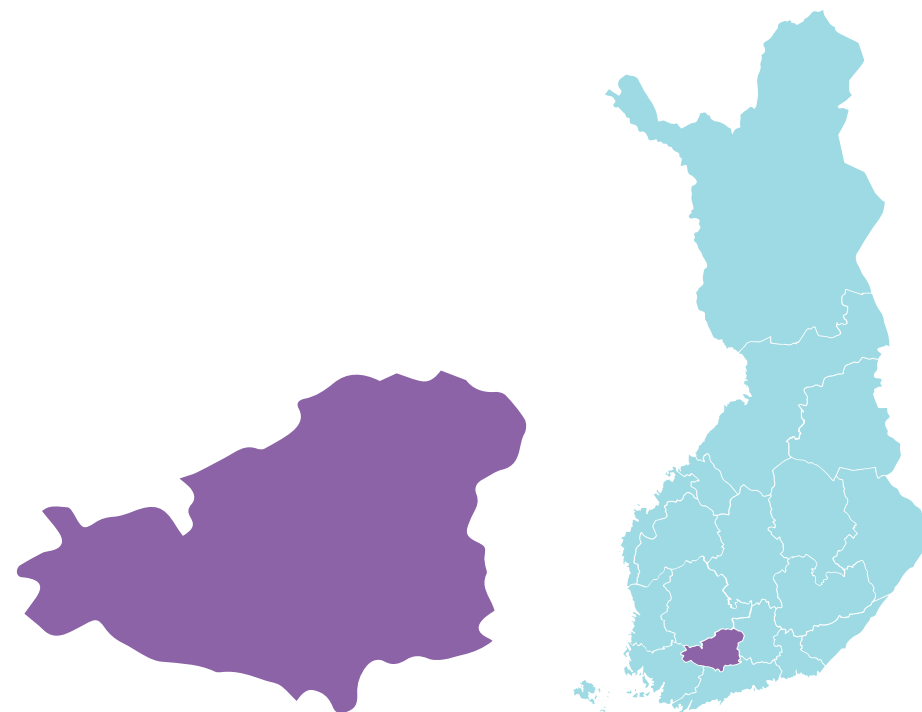

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Karhuseutu ry	11	3	1	1	3	1	1	ei
Leader Pohjois-Satakunta ry	17	2	1	1	ei	ei	1	ei
Leader Pyhäjärvisseutu ry, vuoden 2023 alusta Leader Satasilta ry	60	3	3	2	1	1	1	1

Kanta-Häme

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanankokku lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

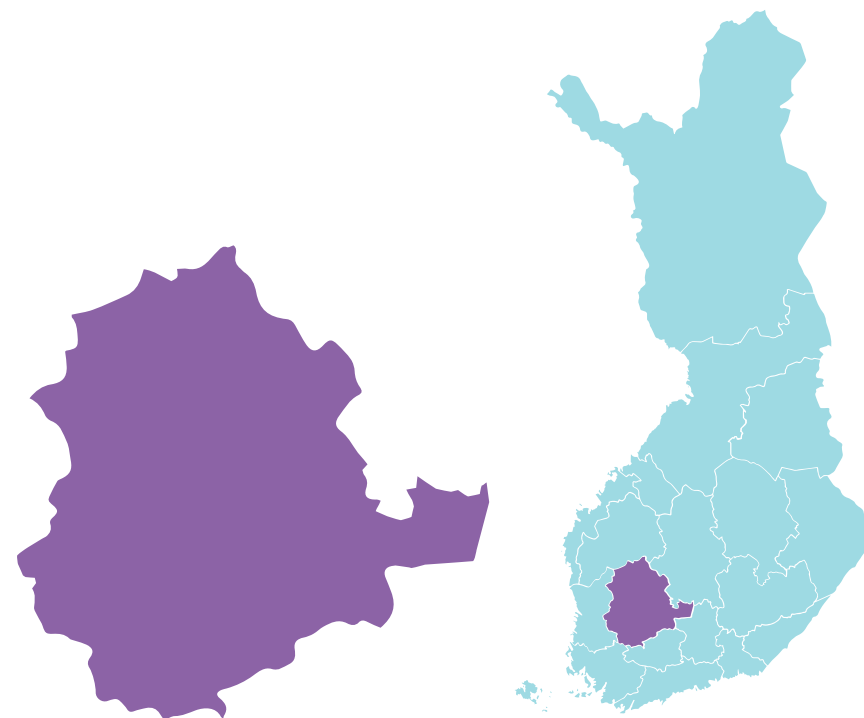

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Linnaseutu ry	6	1	1	ei	1	ei	ei	1
LounaPlus ry	12	1	2	1	1	ei	1	ei

Pirkanmaa

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanana lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

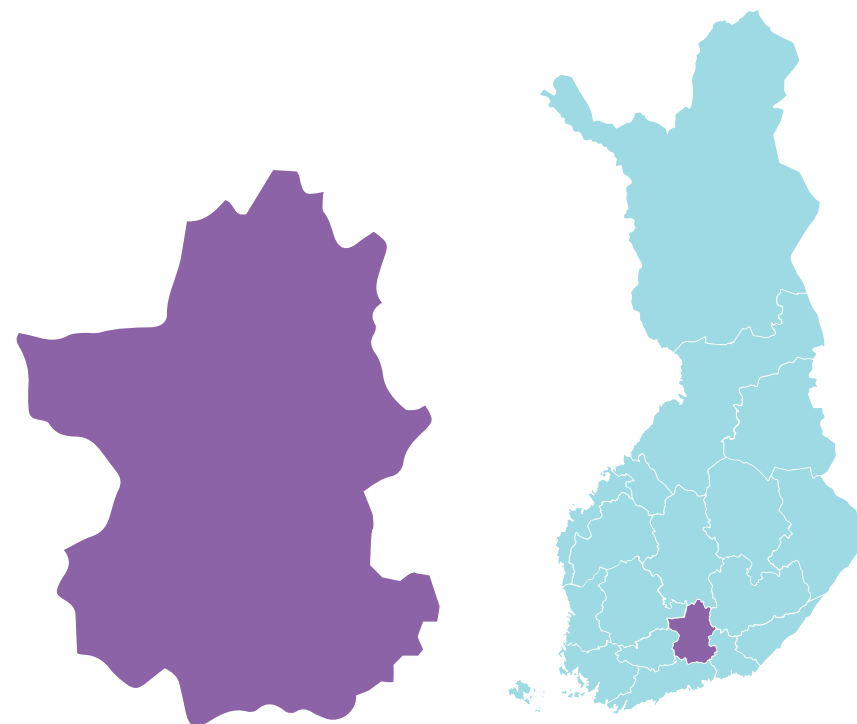

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Joutsenten reitti ry	8	1	1	ei	ei	ei	ei	ei
Kantri ry	29	2	2	1	1	ei	1	1
Pirkan Helmi ry	34	3	3	2	1	1	1	2
PoKo ry	30	3	2	1	ei	1	1	1

Päijät-Häme

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanalan lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

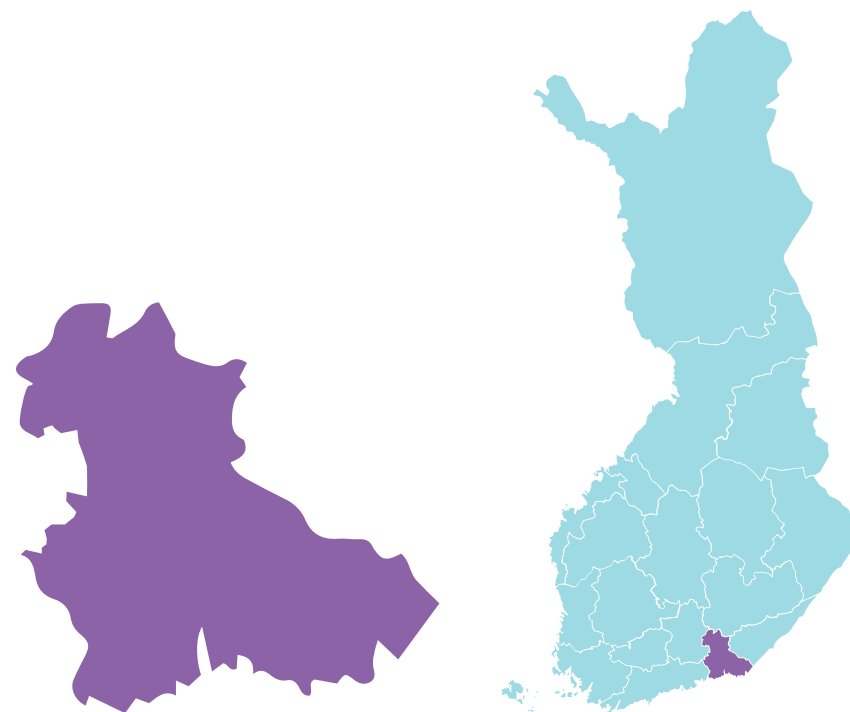

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Päijänne-Leader ry	19	2	2	1	ei	ei	1	ei

Kymenlaakso

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanalan lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

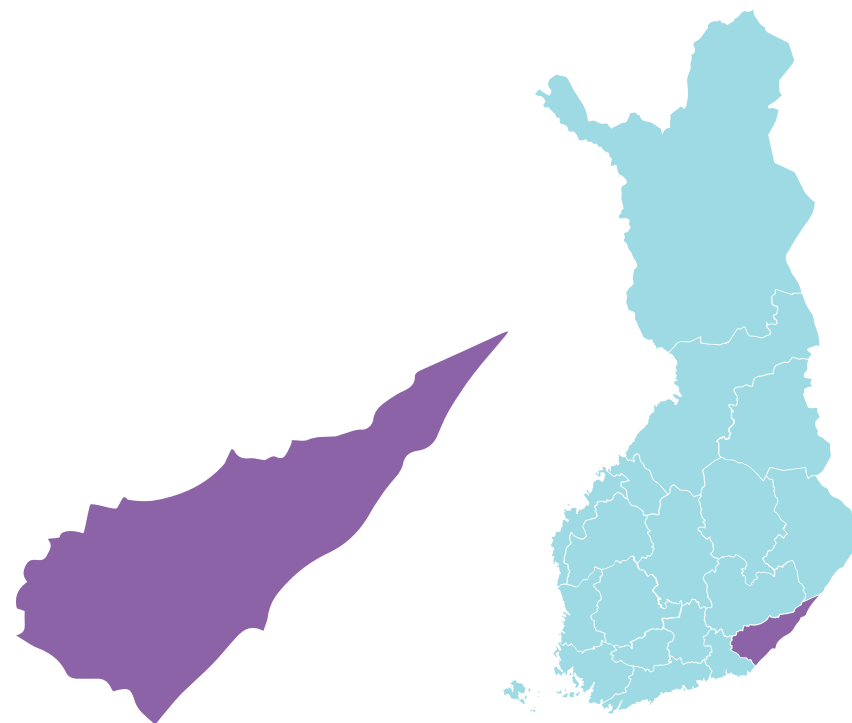

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Leader Sepra ry	1	ei	1	1	ei	ei	ei	ei
Pohjois-Kymen Kasvu ry	15	1	2	1	3	ei	1	ei

Etelä-Karjala

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanana lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

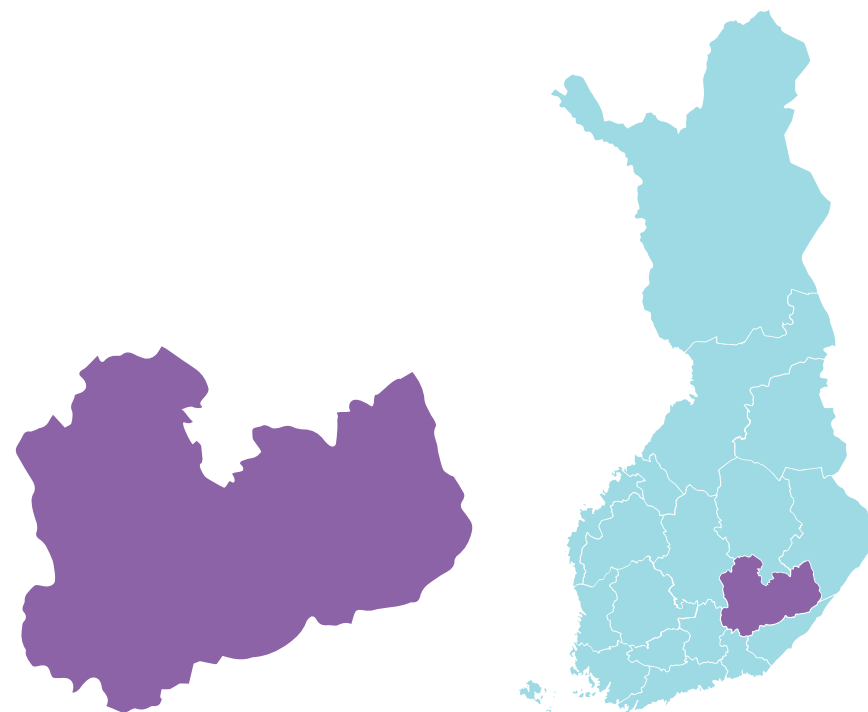
Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry	13	1	2	2	1	1	1	ei
Leader Länsi-Saimaa ry	15	2	2	1	1	ei	3	ei

Etelä-Savo

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanon lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

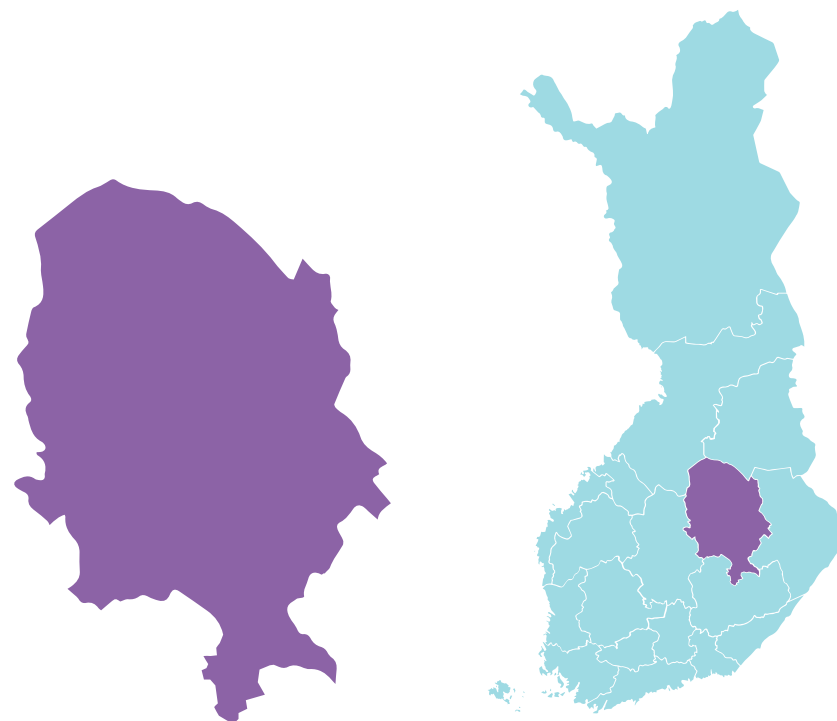

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
SavonLuotsi Leader ry	25	3	2	2	1	1	1	ei
Veej´jakaja ry	16	1	2	1	ei	ei	ei	ei

Pohjois-Savo

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanana lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

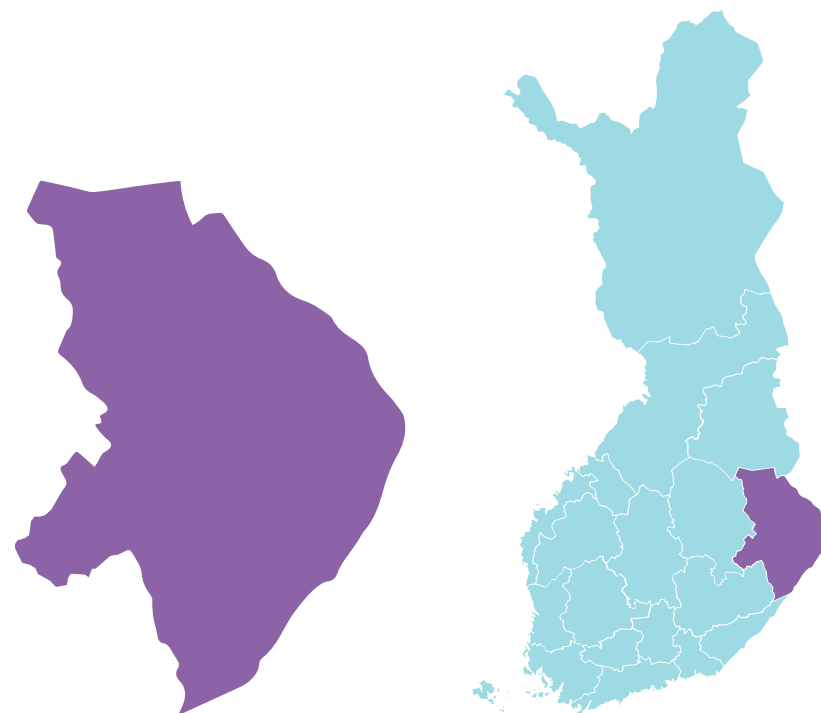

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Kehittämisyhdistys Kalakukko ry	9	1	1	1	ei	ei	ei	ei
Kehittämisyhdistys Mansikka ry	6	1	1	1	1	ei	1	1
Ylä-Savon Veturi ry	25	2	2	1	1	1	1	2

Pohjois-Karjala

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanana lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

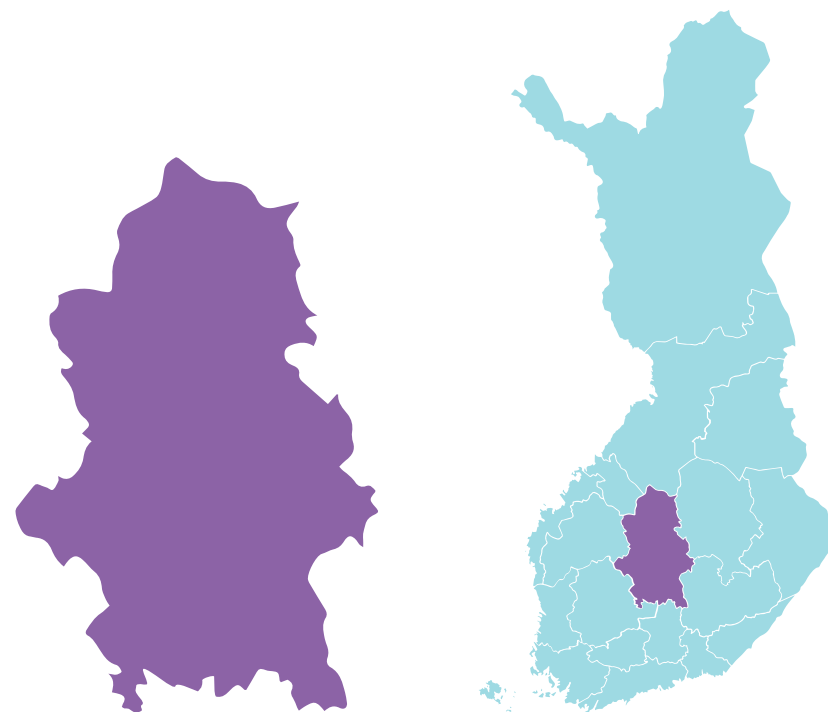

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Joensuun seudun Leader ry	5	ei	1	1	ei	ei	ei	ei
Keski-Karjalan Jetina ry	17	1	1	1	1	ei	1	1
Vaara-Karjalan Leader ry	17	3	2	2	1	ei	ei	ei

Keski-Suomi

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanana lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

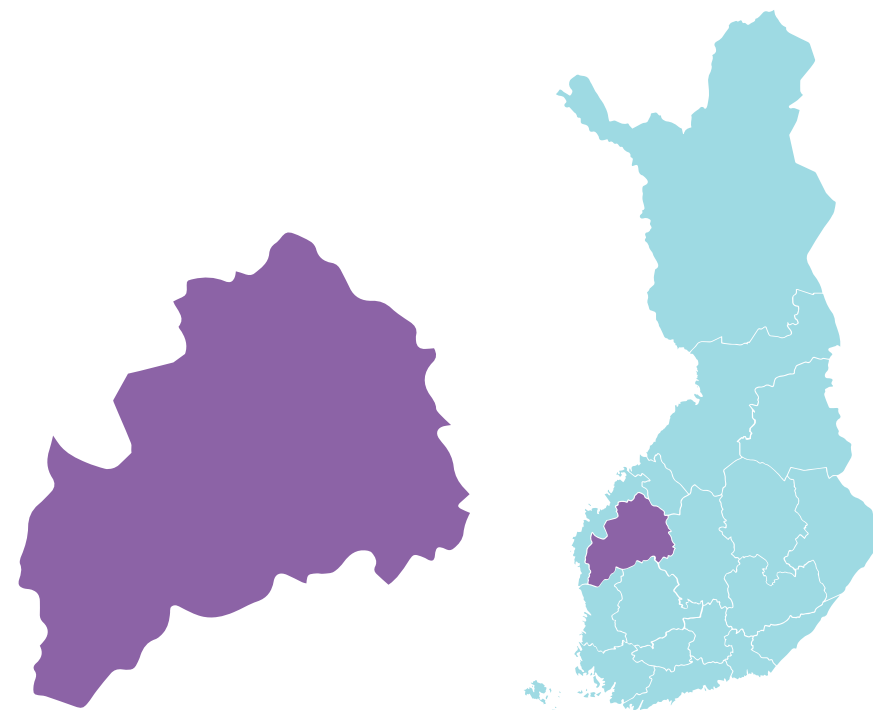

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Jyväski ry	29	2	2	1	1	1	ei	2
Leader Viisari ry	25	1	2	1	1	1	ei	ei
Maaseutukehitys ry	24	2	2	2	ei	1	ei	ei
Vesuri-ryhmä ry	22	1	1	2	ei	ei	ei	2

Etelä-Pohjanmaa

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanana lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

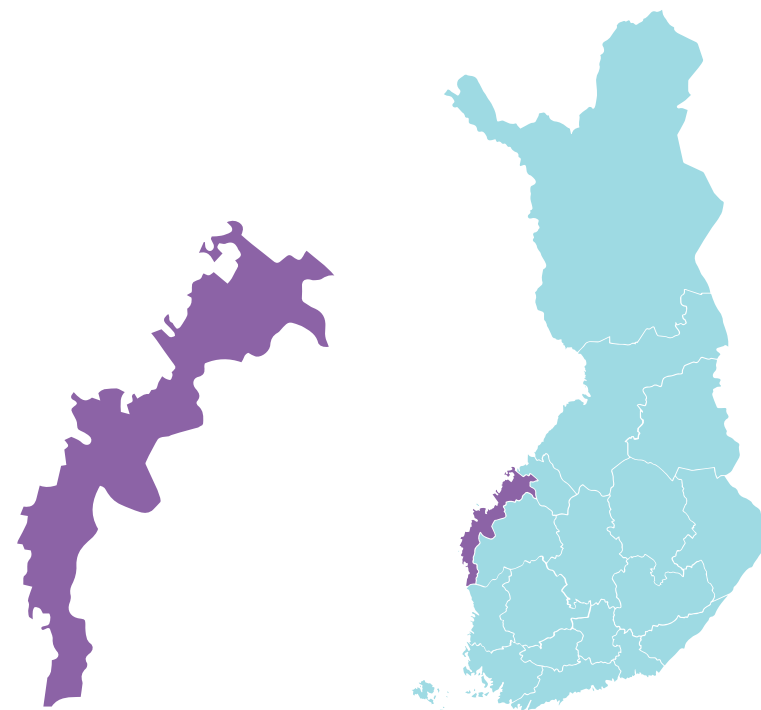

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Aisapari ry	2	1	1	ei	1	ei	1	1
Kehittämissyhdystys Liiveri ry	36	2	1	1	2	3	3	ei
Kuudestaan ry	16	2	1	1	ei	1	1	ei
Suupohjan Kehittämissyhdystys ry	82	3	2	2	2	2	3	2

Pohjanmaa

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanan lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

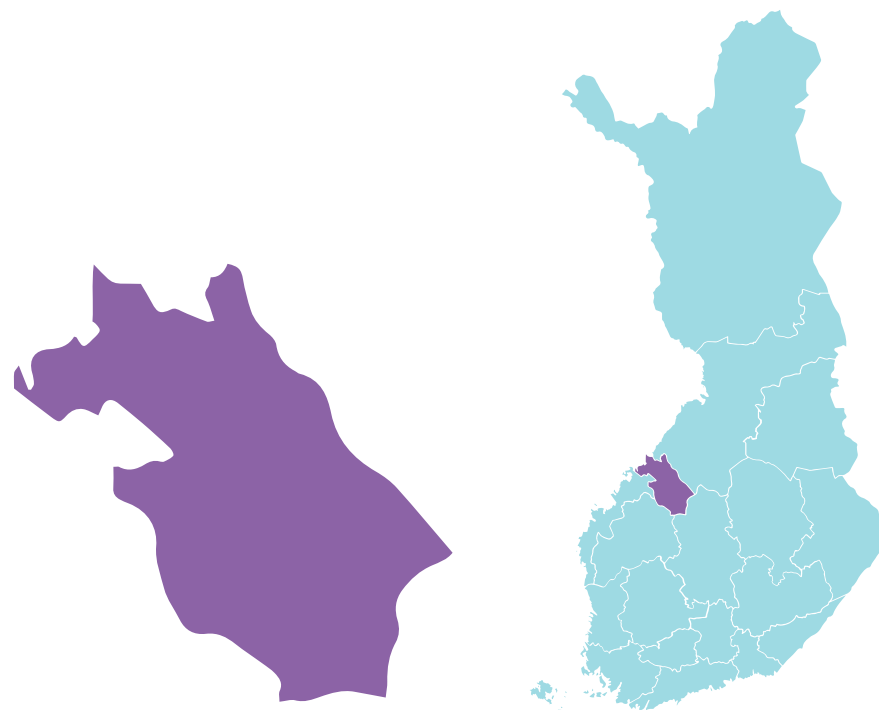

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Aktion Österbotten rf	43	3	2	1	1	1	1	2
YHYRES-kehittämisyhdistys ry	30	2	3	2	1	3	ei	2

Keski-Pohjanmaa

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanankukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

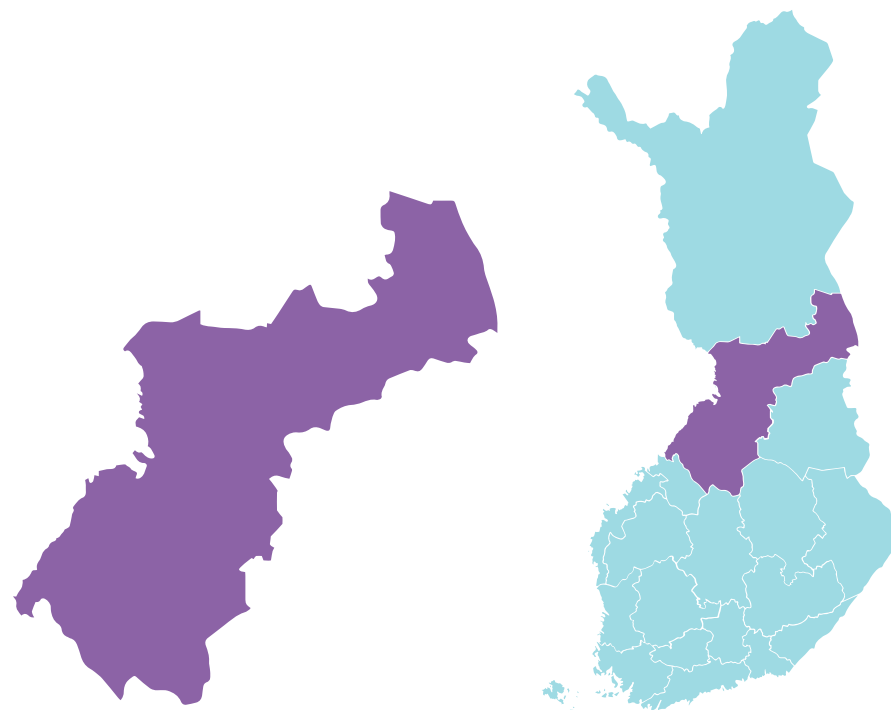

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Pirityiset ry	76	3	3	2	3	1	3	3

Pohjois-Pohjanmaa

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanon lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

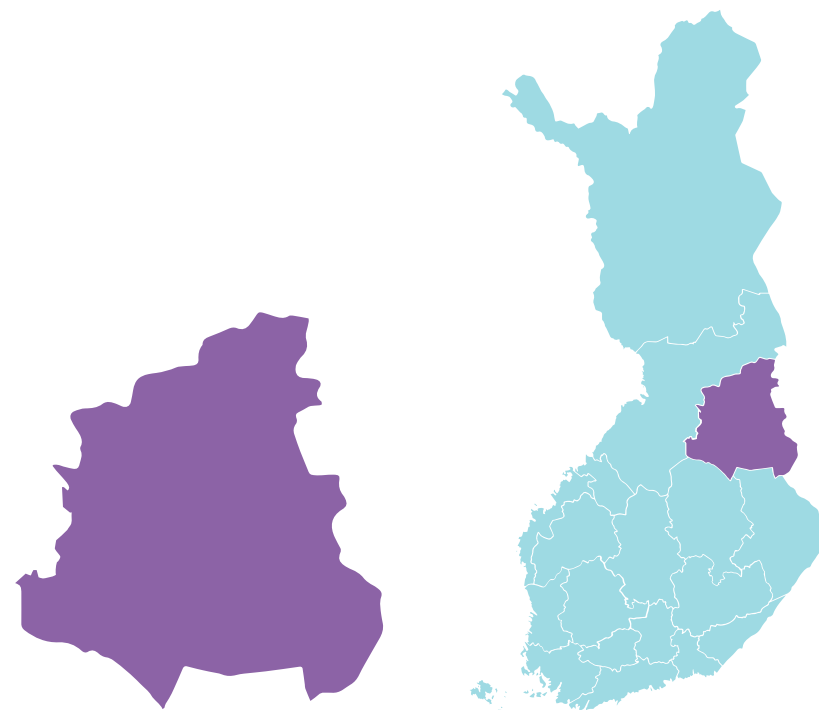
Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Keskipiste-Leader ry	30	3	2	1	1	ei	1	2
Koillismaan Leader ry	19	2	2	1	1	ei	1	2
Nouseva Rannikkoseutu ry	41	3	2	2	1	1	3	1
Oulun Seudun Leader ry	29	2	2	2	ei	1	3	2
Rieska-Leader ry	18	2	2	2	1	1	ei	2

Kainuu

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanan lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

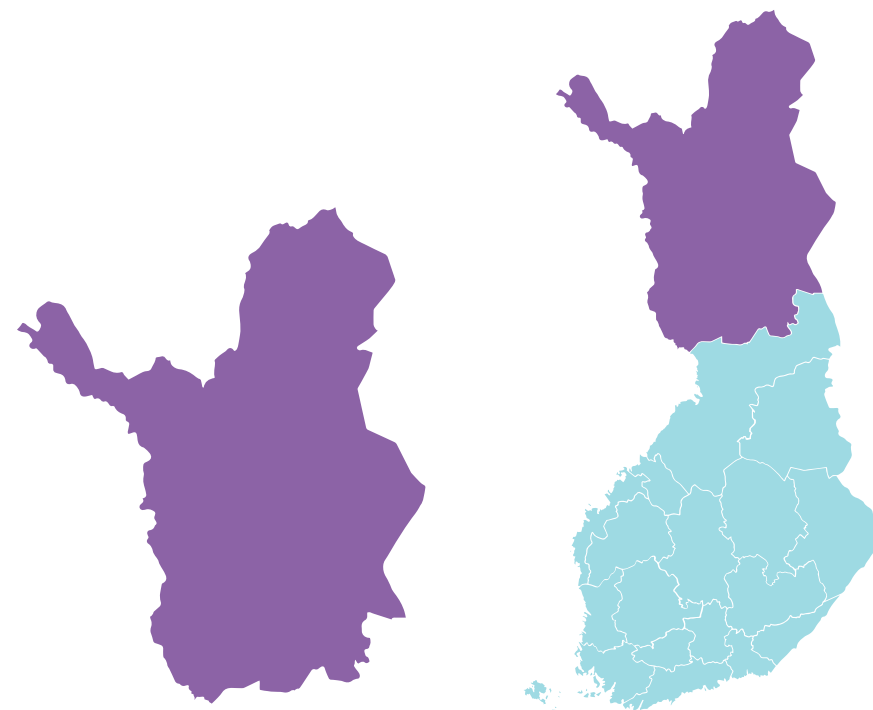

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Elävä Kainuu Leader ry	13	1	2	2	ei	1	ei	1
Oulujärvi Leader ry	23	2	2	2	1	1	3	ei

Lappi

Kulttuurin huomioiminen Leader-ryhmien strategioissa

Alla olevassa taulukossa on numeroarvoin kuvattu kuinka kulttuuri on huomioitu Leader-ryhmien strategioissa. Violetilla värillä on korostettu sarake kaksi, jossa kulttuuripainotusta kuvaa kulttuuri-sanank lukumäärä per strategia. Vihreällä on korostettu Leader-ryhmät, joiden strategioissa on vähintään 30 mainintaa kulttuurista. Leader-ryhmät ovat taulukossa lääneittäin aakkosjärjestyksessä. Sarakkeissa 3-9 on kuvattu numeroarvoilla 1-3 sitä, kuinka vahvasti kulttuuri on huomioitu kyseisellä osa-alueella. Arvo 1 tarkoittaa: huomioitu, arvo 2 tarkoittaa: huomioitu vahvasti ja arvo 3 tarkoittaa: huomioitu erittäin vahvasti. Ei tarkoittaa, että kyseisellä osa-alueella ei ole kulttuuriin viittaavaa mainintaa. Lisätietoa taulukon sarakkeissa olevista tarkastelluista osa-alueista löydät julkaisun sivuilta 3-15.

Leader-ryhmä	Lkm kulttuuri	Kulttuuri (yleistä)	Kulttuuri-perintö	Elävä perintö mukana kulttuuriperinnössä	Kulttuuri-hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys	Luovat alat	Taide / taiteilijat	Mukana mittareissa
Leader Pohjoisin Lappi ry	134	3	3	3	2	3	1	2
Leader Tunturi-Lappi ry	29	3	2	3	1	1	1	1
Outokaira tuottamhan ry	69	3	2	3	3	ei	ei	2
Peräpohjolan Leader ry	10	3	2	3	ei	ei	ei	1

EU:n maaseuturahoitus kulttuurin tukena monipuolisesti

Suomessa on 53 Leader-ryhmää, jotka rahoittavat paikallisen kehittämissuunnitelmien mukaisia hankkeita ja yrityksiä. ELY-keskukset (v. 2026 lähtien elinvoimakeskukset) puolestaan rahoittavat alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisia hankkeita ja yrityksiä. Tyypillisesti Leader-ryhmien rahoittamat hankkeet ja yritykset ovat pienempiä ja paikallisempia, ja ELY-keskusten rahoitus kohdistuu laajemmalle alueelle ja on euromääräisesti suurempaa. EU:n maaseuturahoituksen hankkeita voi tutkia maaseutu.fi-sivun hankerekisteristä: hakusanalla ”kulttuuri” löytyy kauden 2023-2027 alusta kesäkuuhun 2025 mennessä 670 rahoitettua hanketta.

Maaseudun yritysrahoitusta voi saada yritystoiminnan käynnistämiseen, kehittämiseen ja investointeihin. Yritysrahoituksella tuettavissa investoinneissa pyritään hyödyntämään olemassa olevaa maaseutualueiden infrastruktuuria. Samalla kun vanhaa rakennuskantaa hyödynnetään ja muunnetaan yritystoiminnan tarpeisiin, voidaan myös säilyttää maaseudun omaleimaista kulttuuri- ja rakennusperintöä, elävää ympäristöä sekä maisemaa kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Usein esimerkiksi maataloilta löytyy rakennuksia, joita voidaan hyödyntää resursseina esimerkiksi matkailutoimintoihin.

Kehittämishankerahoituksen toimenpiteistä kulttuuria voivat tukea erityisesti yleishyödylliset investoinnit maaseudun toimintaympäristön kehittämiseen sekä yhteistyötoimet maaseudun palvelujen ja toimintaympäristön kehittämiseksi. Yhteistyöhankkeilla voidaan suunnitella, selvittää tai kehittää uusia ratkaisuja, joilla parannetaan maaseutuväestölle ja yrittäjille suunnattujen palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta ja parannetaan maaseudulla asumisen ja yrittämisen mahdollisuuksia, huomioiden monipaikkaisuus ja etätöiden ja paikkariippumattoman työn tekemisen mahdollisuudet. Myös koulutus- ja tiedonvälityshankkeita rahoitetaan.

Kehittämishankerahoituksen tuensaaja voi olla julkisoikeudellinen tai yksityisoikeudellinen yhteisö, kuten yhdistys, järjestö, osuuskunta tai kunta. Tuen osuus vaihtelee 40-100 prosenttiin. Yhteistyöhankkeiden sekä kulttuuri-, liikunta ja vapaa-ajan palvelujen investointien ja nuorten palveluja parantavien investointien tukitaso voi olla 100 %. Leader-ryhmien rahoittamien hankkeiden koko ja tuen määrä vaihtelee yleensä alle 8 000 euron pienhankkeista kymmenientuhansien eurojen hankkeisiin ja ELY-keskuksen rahoitus voi olla tätä suurempaakin. Hankkeissa vaaditaan yleensä aina yksityistä rahoitusta, joka voi olla osittain myös talkootyötä.

Kysy tarkempia tietoja ja neuvoa oman alueen Leader-ryhmästä tai ELY-keskuksesta (v. 2026 lähtien elinvoimakeskuksesta) ja ole aina yhteydessä ennen hakemuksen jättämistä!

Lisätietoja: maaseutu.fi

